

Söderberg
& Partners

JUNI 2019

Vem arbetar för dina pengar?

En rapport om svenska sparpengar och risker med barnarbete

Analytiker: Kajsa Brundin, Viktoria Nacksten och Lingyi Lu

Förord

Sommaren 2017 presenterade Söderberg & Partners en opinionsrapport om hållbart tjänstepensionssparande. I rapporten lanserade vi även en idé om hur tjänstepensionssystemet skulle kunna göras om för att ge pensionspararna mer inflytande över hur deras sparpengar investeras.

I rapporten, med namnet "Pensionsmakt – en opinionsrapport om en maktförskjutning inom tjänstepensionssparandet", presenterades bland annat resultatet av en opinionsundersökning om hållbart sparande som Novus genomförde på uppdrag av Söderberg & Partners.

I undersökningen fick ett tvärsnitt av den svenska befolkningen i åldrarna 18-79 år svara på frågor om sin inställning till hållbart sparande. De fick också svara på vilka olika typer av hållbarhetsfrågor som de helst skulle vilja använda sina sparpengar till att påverka, och frågan som hamnade högst upp på listan var barnarbete. Före frågorna om minskade koldioxidutsläpp och arbete mot korruption.

Detta är en tydlig signal från svenska folket. De vill inte att deras sparpengar kommer i kontakt med barnarbete, och om de ges möjlighet vill de istället använda sina sparpengar till att aktivt motverka förekomsten av barnarbete.

Följdfrågan blir givetvis: hur ser situationen ut i praktiken? Kommer svenska sparpengar i kontakt med barnarbete idag? I vilken utsträckning sker det i så fall? Vad kan förvaltarna av svenskarnas sparpengar göra för att minska riskerna för att de finansierar barnarbete i något led?

Syftet med denna rapport är att titta närmare på just hur situationen kring barnarbete ser ut i världen idag, och vilka risker som finns för att svenska sparpengar kommer i kontakt med barnarbete. Vår förhoppning är att rapporten kan bidra till att sätta ljus på denna viktiga fråga och även hjälpa såväl förvaltare som sparare med vad de kan göra för att minska risken för att deras pengar kommer i kontakt med barnarbete.

Barnarbete

När svenska sparare får ranka vilka hållbarhetsfrågor de helst vill påverka med hjälp av sitt sparkapital hamnar förebyggandet av barnarbete högst upp på listan.¹ Men, hur ser egentligen omfattningen av barnarbete ut i världen idag?

Man kan lätt få intrycket att barnarbete är något ovanligt. Att det förekommer i några få oetiska bolag som har fattat ett medvetet beslut att bedriva affärer på bekostnad av barn. I verkligheten arbetar 10% av alla barn i åldrarna 5 – 17 år, eller över 150 miljoner av världens barn. Hälften av dessa, 73 miljoner barn, arbetar i vad som kallas farligt arbete.² Majoriteten av dessa barn bor i Afrika eller Asien, men det finns barnarbete överallt.

Hur påverkas barnen?

När barn arbetar vid en för tidig ålder är det skadligt för deras fysiska, sociala, mentala och psykologiska utveckling. Barnen fråntas sin barndom och möjligheten att få en utbildning. Sannolikheten är hög att de förblir analfabeter och saknar kompetens för att konkurrera om jobb i den moderna ekonomin.³ Ur ett makroekonomiskt perspektiv utgör barnarbete en grogrund för kronisk fattigdom som sedan "ärvs" i generationer inom familjer och länder. Detta påverkar även ett lands ekonomi och kan underminera dess möjligheter att uppnå en hållbar utveckling.⁴

Var förekommer barnarbete?

Nio av tio barn som är involverade i barnarbete arbetar i Afrika och Asien-Stillahavsområdet. Afrika är den region där barnarbete förekommer allra mest. Afrika har varit påverkat av konflikter och katastrofer, vilket ökar risken för barnarbete. Studier har visat att förekomsten av barnarbete i konfliktdrabbade länder är 77 procent högre än det globala genomsnittet.⁵

Men i vilka sektorer är barnarbete vanligast? Jordbrukssektorn står för den största andelen barnarbete, där 71 procent av barn i barnarbete arbetar, bland annat inom kommersiellt jordbruk och vallning av boskap. Arbetet är ofta farligt i sin natur och under de omständigheter som det utförs. Två andra sektorer där barnarbete är vanligt förekommande är tjänster och industri. Inom tjänster arbetar ungefär 17% av barn i barnarbete och i industri är andelen ungefär 12%. ILO förutspår att dessa två sektorer kommer bli mer relevanta i vissa regioner i framtiden, exempelvis när familjer tvingas flytta in till städer från sina gårdar på grund av klimatförändringar.⁶

¹ Pensionsmakt (2017) <https://www.soderbergpartners.se/globalassets/newsroom/pensionsmakt/pensionsmakt.pdf>

² ILO (2017). Global estimates of child labour. Results and trends, 2012-2016

³ Global Compact. <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles/principle-5>

⁴ ILO (2017). Global estimates of child labour. Results and trends, 2012-2016.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

Forskning visar att barnarbete identifierats i ett flertal leverantörskedjor inom industrier som kakao och tobak.⁶ AP7 har tillsammans med GES i en nyligen publicerad studie identifierat fem matråvaror som har hög risk för barnarbete. Dessa är kaffe, ris, socker, te och tomater.⁷ Det är svårt att hitta övergripande siffror när det kommer till barnarbete, men ILO drar slutsatsen att barnarbete finns i leverantörskedjor i de flesta sektorer och regioner.⁸

Komplexa leverantörskedjor

Globalisering har gjort att människor, varor och pengar enklare kan flyttas mellan länder. Produkter produceras idag långt ifrån där de köps och konsumeras. Leverantörskedjorna är stora och har blivit allt mer komplexa med många mellanhänder. De involverar arbetare, små producenter och företag från hela världen. Globala leverantörskedjor gör det möjligt för bolag att skapa värde genom ökad produktivitet, kunskapsutveckling och förbättrad konkurrenskraft. Möjligheterna att outsourca produktion till andra länder bidrar till att det blir svårare att få en inblick i arbetsförhållandena längre ner i leverantörskedjorna.

Även om globala leverantörskedjor kan bidra till utveckling och tillväxt genom teknologi och värdeökande aktiviteter har otillräcklig styrning på alla nivåer inom de globala leverantörskedjorna bidragit till att barnarbete förekommer i leverantörskedjornas tidiga led.⁹

International Trade Union Confederation har undersökt världens 50 största bolag och deras globala leverantörskedjor. De fann att endast 6% av arbetskraften är direkt anställd av bolaget. Det innebär att 94% av människorna som arbetar för företagen är dolda arbetskraft. Denna dolda arbetskraft saknar jobbsäkerhet och arbetar långa arbetsdagar för låga löner i osäkra arbetsmiljöer eller med farliga produkter.¹⁰ Detta innebär att de flesta bolag behöver bevaka sina leverantörskedjor mycket mer än vad som görs i dagsläget.

⁶ ILO. Ending child labour by 2025: A review of policies and programmes.

⁷ Nilsson, Stina, GES & AP7 (2018). Mapping Labour Rights Issues in the Food Supply Chain.

⁸ ILO. Ending child labour by 2025: A review of policies and programmes.

⁹ Ibid.

¹⁰ TTUC CSI IGB (2016). Net ITUC report exposes hidden workforce of 116 million in global supply chains of fifty companies.

Hur agerar bolagen?

Hur arbetar svenska bolag mot barnarbete? Finns det en policy mot barnarbete och följer bolagen verkligen upp sina leverantörskedjor? Vi har genomfört en granskning av ett antal svenska bolag med hjälp av publik information.

Vi har undersökt hur svenska företag arbetar mot barnarbete genom att granska publik information som hållbarhetsrapporter, hållbarhetspolicys och uppförandekoder. Analysen täcker främst små och medelstora börsnoterade bolag inom sektorerna teknik, telekom, konsumentvaror, fastigheter/ byggbranschen, råvaror och industri, där risken för barnarbete är särskilt hög. Arbetet att förebygga och hantera risken för barnarbete omfattar ofta en riskbedömning eller väsentlighetsanalys som berör barns rättigheter, uppförandekoder som förbjuder utnyttjande av barnarbete och uppföljning av policyefterlevnad. Bolag som har implementerat alla dessa delar utgör dock minoriteten. Många bolag har gjort något men få har gjort allt.

Teknik

I denna sektor finns risk för barnarbete i framför allt råvaruledet. Kobolt-mineralen används nästan uteslutande i alla uppladdningsbara batterier varav en majoritet utvinns i den krigsdrabbade Demokratiska republiken Kongo. Elektroniktillverkarna har ofta svårt att kontrollera koboltens ursprung då mineralen blandas innan det köps upp och förädlas. Läs mer om koboltmineralens problematik på sida 7.

Endast 10% av teknikbolagen i vår undersökning har en väsentlighetspolicy kopplat till barns rättigheter. 80% har uppförandekoder för sina anställda och leverantörer där man förbjuder utnyttjande av barnarbete, men få bolag följer upp hur riktlinjerna efterlevs.

Fastigheter

Risken för barnarbete förekommer framförallt vid tillverkning av byggmaterial, exempelvis tegelstenar, gummi och timmer som tillverkas i Myanmar och Kambodja är rödlistade av US Bureau of International Labor Affairs.¹¹ Endast ett bolag i vår analys har en väsentlighetsanalys där barnarbete har identifierats som relevant risk. Trots det har majoriteten av bolagen i sina riktlinjer förbjudit barnarbete och ungefär vart tredje har ett uppföljningsarbete.

Industri

Som tidigare nämdes är industrisektorn en av de mesta utsatta branscherna då barnarbete förekommer på fabriksgolv i framför allt Asien. Risken är högre i tillverkning av komponenter och minskar ju mer avancerad och högteknologisk tillverkningen är.

¹¹ United States Department of Labor (2017). Findings on the Worst Forms of Child Labor. <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/burma>

I jämförelse med jordbruk och serviceyrken är antalet barn minst inom industri, men barn som arbetar här utför de farligaste arbetsuppgifterna. Majoriteten av bolagen har genomfört en riskbedömning men utan att behandla barns rättigheter. 85% av bolagen har en uppförandekod mot barnarbete och ungefär hälften följer upp hur koden efterlevs.

Konsumentvaror

Jordbruk är den sektor där barnarbete förekommer mest. Risk för barnarbete är särskilt hög inom odling av kakao, kaffe, tobak och kryddor. Det handlar ofta om familjegårdar där barn får hjälpa sina föräldrar och därmed mister chansen att få en ordentlig utbildning. Bland bolag som tillverkar eller distribuerar skönhetsprodukter återfinns risken särskilt kopplat till mineralen mica som adderar glitter till produkter. Den utvinns huvudsakligen i Indien där risken för barnarbete är stor. Endast 36% av bolagen har bedömt barnarbete som väsentlig risk inom sin verksamhet men samtliga har en uppförandekod mot barnarbete och nästan alla gör en uppföljning.

Råvaror

Utöver kobolt återfinns barnarbete även i utvinning av guld, ädelstenar, silver, kol, tenn, zink och byggmaterial som sand, lera, gips och sten. Enligt en studie arbetar upp emot 1 miljon barn i småskaliga gruvor (s.k. artisanal mining) i Afrika, Sydamerika och Asien.¹² I vår analys har ungefär 25% av bolagen identifierat barnarbete som risk sin verksamhet och endast hälften

har en skrivelse som förbjuder utnyttjande av barnarbete. Ca. 38% av bolagen följer upp att riktlinjerna efterlevs.

Sjukvård

Instrument och övrigt material såsom saxar och handskar, är ofta tillverkade i låginkomstländer där barnarbete är vanligt förekommande.¹³ Två av tre bolag har genomfört en väsentlighetsanalys, har en uppförandekod mot barnarbete som ska tillämpas hos anställda såsom hos leverantörer, och följer upp att verksamheten sköts i enlighet med riktlinjerna. Däremot anser endast ett av tre bolag att barnarbete utgör en risk inom verksamheten.

Övergripande

Generellt kan även tilläggas att arbetande barn förekommer i transportleder av varor, inom allt från paketering, lastning och lossning till själva transporten.

¹² SOMO (2015). Gold from children's hands, <https://www.somo.nl/gold-from-childrens-hands/>.

¹³ SVD (2018). Svenska läkarinstrument kan ha tillverkats av barn. <https://www.svd.se/svenska-lakarinstrument-kan-ha-tillverkats-av-barn>

Våra sparpengar

Hur är dina sparpengar placerade? Finns de i branscher där risken är stor att de hamnar hos bolag som använder sig av barnarbete?

I december 2018 var den totala svenska fondförmögenheten i aktiefonder 2 300 miljarder kr. Fonder som investerar i Sverige hade en fondförmögenhet på 600 miljarder kr, medan globalfonder hade en fondförmögenhet på 900 miljarder kr. Det innebär att av den totala fondförmögenheten i aktiefonder ligger alltså ungefär 40% i globala fonder, medan fonder som investerar i Sverige står för nästan 25%.¹⁴

Om vi tittar på ett globalt index, som representerar branschfördelningen på världens aktiemarknader, har det stor exponering mot sektorer som finans, IT, sjukvård, industri och cykliska konsumentvaror och tjänster.¹⁵ Svenska börsen har mycket stor exponering mot industri och finans, men är också exponerat mot IT, stabila dagligvaror och konsumentvaror.¹⁶ Som vi tidigare nämnt i rapporten har vi identifierat att sektorerna teknik, fastigheter, industri, konsumentvaror, råvaror och sjukvård har en förhöjd risk för barnarbete.

Tabellen nedan visar hur stor fondförmögenhet som beräknas finnas i olika sektorer i fonder som investerar i kategorierna Sverige och Global. Detta har vi gjort genom att matcha fondförmögenhet med sektorfördelningar från index i varje kategori.

För vår kartläggning av barnarbete har vi sedan gjort detta för samtliga kategorier som svenska sparpengar ligger i.¹⁷

(Miljarder SEK)	Sverige	Global	Övriga kategorier
Industrivaror och -tjänster*	191	107	130
Finans	135	140	151
Hälsovård*	12	105	82
IT*	57	140	113
Material*	20	43	40
Dagligvaror*	41	70	68
Energi	8	50	55
Teleoperatörer*	31	68	64
Sällanköpsvaror och -tjänster*	44	95	77
Kraftförsörjning	-	28	22
Fastigheter*	15	38	18
Summa	554	884	820

* Sektor med förhöjd risk för barnarbete

Genom denna kartläggning har vi fått fram att nästan 74% av fondförmögenheten i aktiefonder ligger i de branscher som vi har identifierat har förhöjd risk för barnarbete. Det innebär att ungefär 1 700 miljarder kr av svenskarnas sparpengar har förhöjd risk att ligga i bolag som använder sig av barnarbete.

¹⁴ Fondbolagens förening (2018). Årsrapport fondsparandet 2018.

¹⁵ MSCI World Index Factsheet, <https://www.msci.com/documents/10199/149ed7bc-316e-4b4c-8ea4-43fcb5bd6523>.

¹⁶ MSCI Sweden Index Factsheet, <https://www.msci.com/documents/10199/5b5d91b7-505a-4d4d-b060-51a3af6be160>.

¹⁷ Kategorier: Sverige, Norden, Ryssland, Östeuropa, Europa, Global, Global & Sverige, USA, Indien, Kina, Japan, Asien. Andra marknader, Branscher.

Barnarbete och kobolt

Teknik är en bransch där det finns stor risk för barnarbete. Ett exempel finns i den ökade efterfrågan på laddningsbara litiumjon-batterier som förekommer i allt från smartphones och laptops till elektroniska fordon.

För att tillverka dessa batterier krävs grundämnet kobolt. Amnesty International och African Resources Watch publicerade en rapport 2016 där de fann att

mänskliga rättigheter inte respekterades vid småskaliga koboltminor i södra Demokratiska Republiken Kongo. De hittade barn som inte var äldre än sju år som vid gruvorna.¹⁸ I en uppföljande undersökning hade några företag vidtagit flera åtgärder, men flera företag hade inte gjort några förbättringar och kränker fortfarande mänskliga rättigheter.¹⁹ Efterfrågan på kobolt är stor och väntas öka, vilket innebär att fler barn riskerar att hamna i gruvor.

¹⁸ Amnesty International & African Resources Watch (2016). "This is What We Die For": Human Rights Abuses in the Democratic Republic of the Congo Power The Global Trade in Cobalt.

¹⁹ SVD (2017). Teknikjätte i skamvrån: "Tjänar på folks misär".

Våra sparpengar har med andra ord stor risk att vara placerade i företag som direkt eller indirekt använder barnarbete. Det finns framförallt en risk om kapital investerats i högriskbranscher som teknik, konsumentvaror, råvaror och sjukvård. När leverantörskedjorna är stora och komplexa kan det vara svårt för investerare att identifiera barnarbete, och det är därför viktigt att förstå riskerna och påverka bolagen att säkerställa att produkter och varor inte kan härledas från brott mot mänskliga rättigheter i leverantörsleden.

Vad kan finansmarknaden göra?

Att som förvaltare arbeta mot barnarbete handlar alltså inte om att hitta *det* bolag eller *de* *enstaka* barn som arbetar, och exkludera dessa bolag. Det handlar snarare om att se över och hantera sin totala exponering mot de sektorer med förhöjd risk att barnarbete förekommer, och stärka upp kontroller för att minska förekomsten och förbättra livssituationen för de barn som tvingas arbeta. Som förvaltare handlar det med andra ord om att vara aktiv som ägare.

Jämfört med hur många barn som arbetar i världen, ser vi ytterst få fall där bolag uppmärksammats i exempelvis media eller av NGO:er för problem med barnarbete.

Som förvaltare går det alltså inte att luta sig tillbaka och säga att man har sålt ut företagen som rapporterats ha barnarbete för att komma åt detta globala problem²¹. Det gäller att söka proaktivt i sina leverantörsled för att minska risken för förekomst av barnarbete, och att förbättra situationen för de barn som identifieras.

Söderberg & Partners har även nyligen inlett ett projekt kopplat till barnarbete inom ramarna för vår tjänstepensionsfond Aktiv Påverkan - ett konkret resultat av vårt arbete med att öka svenska pensionssparares engagemang för hållbara investeringar. Fonden bedriver påverkansarbete genom att använda en del av fondens medel för att köpa in sig i olika bolag där vi identifierar en förbättringspotential kopplat till de frågor som fondens sparare vill att fonden driver. De som väljer att spara i fonden har nämligen möjlighet att välja vilka hållbarhetsfrågor som ska prioriteras inom olika påverkansprojekt, och temat för fondens första påverkansprojektet är just barnarbete.

I detta projekt anlitar vi Rädda Barnens globala Centre for Child Rights and Business, för att lära mer om hur vi som aktiva ägare bättre kan bidra till att adressera och förebygga barnarbete i leverantörsleden hos de bolag vi investerar i. Med hjälp av Rädda Barnens expertis blir vi mer kunniga i vilka aspekter vi ska lyfta i vår dialog med bolagen för att stötta dem i arbetet med att komma tillrätta med dessa problem.

Pågående samarbeten

Det finns flera samarbeten som investerare kan gå med i för att arbeta mot barnarbete. Ett exempel är ett samarbete inom kakaointustrin. Runt 2 miljoner barn beräknas arbeta på kakaoplantager i Elfenbenskusten och Ghana.²⁰ Flera investerare har deltagit i ett påverkansprojekt som syftar till att förbättra arbetsvillkor och minska barnarbete i kakaosektorn.

Ett annat samarbete är The Corporate Human Rights Benchmark (CHRB), som arbetar med att ranka de största 500 globala publika företagen baserat på deras policy för mänskliga rättigheter, processer och hur de presterar inom området. Samarbetet syftar till att öka medvetenheten om mänskliga rättigheters väsentlighet och hjälpa investerare att bedöma företag så att de inte är kopplade till kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

²⁰ Fairtrade (2015). Barnarbete inom kakaointustrin i Västafrika ökar.

²¹ Vanlig strategi bland förvaltare idag

Om Söderberg & Partners

Söderberg & Partners grundades 2004 och är en av Sveriges ledande finansiella rådgivare och förmedlare av försäkringar och finansiella produkter. Vi bedriver verksamheter inom bland annat tjänstepensionsrådgivning, försäkringsrådgivning och försäkringsförmedling, samt kapitalrådgivning och kapitalförvaltning. Vi utvecklar och erbjuder även digitala verktyg för bland annat finansiell rådgivning och för löne-, och förmånshantering.

Vårt mål är att leverera de bästa lösningarna och de mest kompetenta råden genom att ständigt förnya och utveckla det traditionella arbetssättet i branschen. Vår företagsfilosofi präglas av tre viktiga hörnstenar: Öppenhet, Analys och Personlig. Vi sätter alltid kundens intressen först, och all rådgivning som sker inom Söderberg & Partners utgår från varje kunds unika behov. Vi vet att väl underbyggda råd gör skillnad.

www.soderbergpartners.se

Disclaimer

Denna analys är framtagen av Söderberg & Partners Securities AB, org. nr 556674-7456 (nedan "Söderberg & Partners" och/eller "Bolaget"). Bolaget är ett värdepappersinstitut och har tillstånd att som sidotjänst utarbeta och sprida investerings- och finansanalyser samt andra former av allmänna rekommendationer rörande handel med finansiella instrument. Som grund för analysen har källor använts som i god tro bedömts vara tillförlitliga. Söderberg & Partners ansvarar inte för riktigheten av informationen eller för felaktigheter eller brister i bearbetningen därav.

Syftet med analysen är att ge Söderberg & Partners kunder allmänna rekommendationer och analysen utgör således inte tillhandahållande av personlig investeringsrådgivning enligt lag (2007:528) om värdepappersmarknaden eller vid var tid gällande motsvarighet av nämnd lag. Analysen bör inte ensam ligga till grund för ett beslut. Investerare bör söka finansiell rådgivning angående lämpligheten i att investera i de produkter som diskuteras eller presenteras i denna analys och bör förstå att uttalanden om framtidsutsikter inte nödvändigtvis kommer att realiseras. Historisk avkastning är inte en garanti för framtida resultat.

Söderberg & Partners hantering av intressekonflikter inom investeringsrekommendationer är central och Bolaget har antagit interna riktlinjer för att säkerställa integritet för analytiker samt för att identifiera, eliminera, undvika, hantera och/eller offentliggöra faktiska eller potentiella intressekonflikter som rör analytiker eller Söderberg & Partners som bolag.

Söderberg & Partners ansvarar inte för direkta eller indirekta skador eller förluster, inklusive men inte begränsat till, förlorad och utebliven vinst, som kan uppkomma till följd av användandet av denna rapport eller dess innehåll. Materialet får inte distribueras, citeras eller kopieras för användning utan Söderberg & Partners föregående godkännande.

+46 8-451 50 00
soderbergpartners.se

soderbergpartners.se